

LA GUERA CH'A VNIRÀ

Dòp ëd le brute neuve dël mèis e dl'ann passà, a më smija mach giust ancaminé l'ann neuv an blëssa: i soma torna a arzigh ëd na guera.

Nen un-a 'd cole guere cite e ramus-ce, da tuti ij di, coma ch'a fan an Africa e daspèrli, ma na ròba seria. E a sarà na guera giusta, as capiss. D'àutra part, i la faroma noi, o ij nòsti amis, e a dev esse giusta për fòrsa.

Coma ij mé quat letor a san, mi i son pròpi indicà a traté l'argument përchè i l'avìa già scrivù a rësguard ëd n'àutra guera, ëdcò cola bela e giusta, cola dël Kòssov, an sël numer d'Avril dël 1999 ("Për l'egoism, contra la guera"). Coma i seve da bin, adess ant ël Kòssov a va tut bin, e peuj a-i son fin-a ij soldà italian (volontari, volontari pagà, e pagà bin, da noi, as capiss). Antlora i na parlava an mes a tante àutre folairà, com'i son sòlit fé mi. Ma ël mesagi original a resta col: s'i voroma fé an manera che a-i sio meno guere, a vanta che coj che a fan le guere a l'abio meno sold. Përchè le guere a costo, e lor a l'han dabzogn ëd tuta nòsta "solidarietà". E an essend che ij sold lor lì as-jë pijo con le taje, a vanta fé an manera, se i peule, ëd nen paghé le taje. Coma fé iv lo diso nen, ma a-i son tante manere...

Ancheuj, për contra, i veuj pijé la stòria dla guera 'n pòch pi a la larga. A scòla an mosto (quand e se a mosto) che ël passà a l'é tuta na longa strà 'd progress, e che, dzortut da quand ch'i soma liber e i podoma serne nòsti governant (lòn che a ciamo democassia) ël mond a l'é pi sivil e passifich.

Mah... a vardé ij nùmer e la stòria as diria nen.

-°-

La guera moderna a nass con la rivolussion fransèisa, a la fin dël setsent: con la rivolussion lè stat a l'é pi nen na proprietà dël rè, ma l'ansema dij sitadin. A l'é da antlora che "lè

stat i soma noi" e le àutre folairà che i sentoma da quand ch'i nas-soma (e, se i feve cas, a-i é gnun-a diferensa se i seve nassù prima o dòp ëd la guera: ij politich an lo diso adess coma antlora). Ma se lè stat i soma noi, i *dovoma* giutesse (che a l'é motobin diferent da di che "i *podoma* giutesse") e, se lè stat a n'ha dabzogn, i *dovoma* giuté lè stat.

Con la rivolussion fransèisa a nass l'esercit nassional: n'esercit che a l'é pi nen fàit ëd soldà, valadi 'd professionista pagà (e tuti a san che "soldà" a ven da "sòld"), ma 'd sitadin, ch'a combatto e a meuro a gratis. La conseguenza a l'é che n'esercit a ven a costé motobin ëd meno, e sossì a pòrta, da na part, a che ij governant (pi nen ij rè, ma jè stat nassional) a podran fé pi 'd guere, e, da l'àutra, che j'esercit a saran pi gròss e che an guera a muirerà pi 'd gent: un dij "materiaj" dont a son fàite le guere, ij soldà, a costa 'd meno, e donca a l'é meno pressios.

Ma a-i é n'àutra conseguenza: se coj che an governo a son pi nen ij nòsti padron, ma ij nòsti rapresentant - se, a la bon-a fin, i soma nojàutri che, da òm liber, is governoma (coma ch'a së straco mai 'd dine) - antlora a saran gnanca pi responsabij ëd lòn che a fan. O, se a son responsabij, a lo son mach anvers ëd noi, nen anvers a j'au-tri, ij foresté. Ij foresté a peulo pensé, giusta-ment, che lòn che a fan ij nòsti politich a lo fan coma nòsti rapresentant. Pròpi coma a-i é pi nen distinsion fra governant e governà, a-i sarà pi nen distinsion fra soldà e sivij: la guera total moderna a nass antlora.

Fin-a a antlora na guera a l'era tut n'autër afé. Ij soldà, pòchi e professorista, pagà soens con j'arorse privà dij rè e dij prins, e che soens a l'ero fin-a foresté, a fasìo le guere; ij sivij a

patìo e a vnìo pi pòver, minca tant a meuriò 'dcò lor, ma a j'ero mai confondù con ij soldà.

A-i era na distinsion fra guera e arvira o rivolussion pròpi përchè mach le arvire a j'ero "popolar" - e mach an col cas le lege dla guera a valìo pi nen. L'idèja 'd na guera "nassional" o "popolar" a esistìa nen. Dzortut, rè e prins a l'avìo ciàir che le guere a costavo, e pi a duravo, pi a costavo. Tnì cont ëdcò che rè e prins d'antlora a podìo nen, con la scusa che "lè stat i soma noi", pijé pi dël 40% ëd lòn che ij sitadin a produvìo - come ch'a fan adess nòsti governant democràtich. Sedèsnò, ij governà a fasìo pròpi na bela arvira - còsa che nojàutri, al di d'ancheuj e con la bela fàula che ij governant a son nòsti rapresentant, sernù da noi, i foma pi nen. Ma dzortut, le guere a j'ero quasi n'afé privà dij rè e dij prins, e soens la gent a l'avìa gnanca bin ciàir che sò rè a l'era an guera: chila, la gent, a l'era nen an guera.

Parèj, lè scrittor inglèis Laurence Sterne, an sò *Viagi sentimental an Fransa e Italia* (1768) a conta d'esse andàit da Londra a Paris.

Mach che a l'era dësmentiasse - pròpi parèj: a l'era dësmentiasse! - che Inghiltera e Fransa a j'ero an guera (la Guera dij Set Agn). E dòp d'avèj vëddù ël ministr fransèis dl'estrangé a Versailles e avèj ètnù soe conferenze, a seguita sò viagi... Mach s'i capioma che stat e guera a j'ero tuta n'àutra còsa i podoma capì coma sità e pais a podeisso passé da un rè a n'autër, coma la Fransa (valadi ël Rè 'd Fransa) a podeissa rivé an Piemont, o ij Savòja a podeisso pijesse 'l Monfrà: ëd sigur, ij piemontèis sota ij Savòja a pensavo nen che coj sota ël Duch dël Monfrà a fusso dij "foresté", përchè esse sota 'l Rè 'd Fransa, sota ij Savòja o sota ij Duch a vorìa nen di

esse fransèis, savojard o monfrin. E quand che ij Savòja a l'han pijasse 'l Monfrà, a l'é nen ancaminà gnun-a "guera 'd liberassion", coma cole che i conosoma nojàutri e che a finisso mai (përchè tuti a l'han sempe un pòch ëd rason). Mach se i capioma sòn i capioma coma ij Savòja a podeisso ciamesse "Rè 'd Sardegna" senza tramudé e senza avèj gnun-a intension gnanca ëd vëddla, la Sardegna, e senza che ai piemontèis a-j' na feissa pi che tant: a-i era pòca identificassion fra governant e governà. A-i era nen nassionalism. Mach con ël nassionalism ij sitadin a deuvo identifichesse con sò stat, Piemontèis e Calabrèis a *devo* esse Italian, coma che Savojard e Breton a *devo* esse Fransèis. Donca, a l'é mach lè stat modern che a l'é nemis ëd le identità e dle lenghe dij pòpoj: ij Savòja a podìo avèj sota 'd lor Piemontèis, Savojard, Sard e tuta la resta, e a-j' na fregava pòch ëd savèj coma ch'a parlesso, coma che ai Piemontèis, Savojard e via parèj a anteressava pòch savèj coma ch'a parlesso ij Savòja: ij governant a podìo fin-a esse foresté, mach ch'a sgonfieisso nen.

Ancaminand con la Guera Sivil American-a, ma peuj dzortut con la Prima Guera Mondial, ël nùmer dij mòrt a chèrs senza paragon. E mach antlora ij nemis a son pi nen ij *soldà* nemis, ma ij *pòpoj* nemis. Le neuve anvension, coma l'aviasion, a giuto a fé pi 'd mòrt, ma bombardé na sità a l'é possibil mach përchè l'idèja 'd massé dij sivij a ven a esse part ëd la guera. Se, contut, ëdcò ant la Prima Guera Mondial ij mòrt soldà a son pi che ij mòrt sivij, con la Sconda la proporsion a cangia.

E con le guere 'd liberassion la distinsion fra soldà e sivij, e fra guera e rivolussion, a finiss

completament. Adess i podoma capì coma mach ant ël neuv-sent jè stat a l'abio massà, fra guere, camp ëd concentrament, rivolussion e massament, pi ò meno 180 milion ëd pèrson-e, dont *mach* 40 milion a j'ero soldà. E i podoma, a la bon-a fin, esse sigur che 'l secol che a l'é finì, *nòst* secol, a l'é nen èstait un secol ëd progress e 'd libertà (n'àutra bela fàula ch'an conto tuti ij di), ma, al contrari, un di pi "neir" ëd la stòria dl'umanità.

Massé milion ëd pèrson-e a l'é nen belfé. Fé massé dla pòvra gent da àutra pòvra gent gnanca. La strà (ël "progress") a l'é stàita longa. A-i va tanta propaganda, tanta educassion (dè stat e obligatòria, as capiss). Ancor a la fin dël 1914, prim ann ëd la Prima Guera Mondial, fransèis e alman as massavo senza tròpa convinsion. Coma j'italian a parte dal 1915, a vantava posseje e, minca tant, tireje ant la schin-a.

E miraco i seve nen che 'l di 'd Natal dël 1914 a son pròpi nen massasse dël tut: a son butasse d'acòrdi e, senza ciamé gnente a gnun, a l'han diciarà la pas, për un di. Ma a parte dal 1915 jè stat a l'avìo vagnà e Fransèis, Alman, Italian e via parèj a j'ero nemis, la guera djè stat a l'era vnù a esse la guera dij pòpoj. Ma le guere moderne a son pi sanghinarie ëdcò përchè a son ideologiche.

Le motivassion dij rè e prins a j'ero sempe econòmiche, e bin ciàire. Se ij Savòja, për esempi, a fasìo na guera con l'intension ëd conquisté ël Monfrà, a-j' convenìa che ël Monfrà a fussa conquistà, ma senza dësblelo completamente: gnun a l'ha anteresse a esse padron d'un pais senza gent, ruvinà e senza arorse, e che donca a rend pòch.

E a-i é n'àutra conseguenza: se 'l but ëd la guera a l'é pijesse 'l Monfrà, la guera a l'ha

n'inissi, ma dzortut a peul finì. Ma se 'l but ëd la guera a l'é fé vagné ël comunism, o la democassia, la guera a finiss mai. A peul nen finì: un a peul nen vagné na guera për la democassia, o contra 'l terorism, ant l'istess sens, concret, che ij Savòja a podìo vagné 'l Monfrà.

Na guera për la democassia a veul di na guera për fé an manera che mé nemis a ven-a a esse democràtich. Ma coma ch'i fas a esse sigur che chiel adess a l'é democràtich?

An teorìa, la guera a podria finì mach quand che tuti ij nemis a son massà. ch'a l'é la manera pi sempia për esse pròpi sigur che 'l nemis... a l'é convint. An compens, an diso sempe che costa guera, cola ch'a vnirà, a l'é l'ultima. A l'é pròpi da la Prima Guera Mondial che le guere a son sempe j'ultime...

-°-

E sossì an pòrta ai di d'ancheuj. An diso che a vanta fé le guere (i chërdereve pa che costa a sarà l'ultima, nò?) për spantié la democassia. Coma i l'ave vëddù se i seve rivà fin-a a sì, la democassia a l'é pròpi gnente dè special, al contrari. Mi për prim i chërdo ch'a sia nen n'afé da esporté an girola për ël mond.

La solussion? A l'é tuta na question ëd pèrnòm. Fin-a a quand ch'i saroma pèrzoné dl'idèja dlè stat, i continueroma a fé dij boro. Anvece 'd di, coma a podìo fé fin-a al setsent, "nòsti governant a fan la guera", e "ij nemis dij Savòja a son ij Duch dël Monfrà", i diroma che "i foma la guera" e i parleroma dij "nòsti nemis". I seguiteroma a meuire e a massé.

Fin-a a ancheuj coma Italian, da doman coma Europengh, sota rè e prins ch'as ciamo pi nen rè e prins, ma che a saran sempe pi potent e pi galup ëd podèj e 'd mòrt.

Bon ann.

ël nemis ëd la patria
mauro.tosco@libero.it

"CONFRERIA DÈL LAMBEL" DONT IJ BUT A SON COJ